
Livegne livleger?

BOKOVERSIKT

Tidligere overlege i psykiatri ved Aker sykehus i Oslo, Nils Ludvig Dahl (f. 1915) bruker sin pensjonisttid godt. Han kommer her med en morsom medisinhistorisk bok om et tilsynelatende eksotisk tema. Den handler om livleger – leger som opp gjennom historien har vært ansatt for å ivareta sin oppdragsgivers helse. En litt spesiell gruppe leger, ja vel, men den er interessant av flere grunner. Livlegene må antas å ha hatt innflytelse på historiens gang både gjennom sitt medisinske virke og ved sin direkte eller indirekte påvirkning på maktpersoners avgjørelser. Men livlegene er også interessante for den som er opptatt av selve legerollen. Livlegene står i et avhengighetsforhold som kan være komplisert for yrkesutøvelsen. Dette avhengighetsforholdet har også allmenn interesse.

Dahl har brukt litteratur om og av livleger som kilder. Boken spenner over hele historien fra leger i det gamle Egypt og antikkens Roma til Hitlers og Maos medisinske bakmenn. Vi hører om dyktige leger og mindre dyktige leger, og vi hører om leger som nok burde ha hatt problemer med sin yrkesetikk. Leseren blir også kjent med leger som dels blandet roller selv, men som også var pålagt å ta på seg andre oppgaver enn de man normalt har som lege, f.eks. å være diplomat eller spion for den fyrste man tjente.

Dahl skriver godt og boken er morsom lesing. Gjennom sin beskrivelse av livlegene, tross alt en fåtallig gruppe, gir han et godt innblikk i hovedpunktene i medisinsens og legestandens utvikling. F.eks. legenes skiftende anseelse i samfunnet opp gjennom tidene gjenspeiles også hva angår livlegene.

Forfatteren makter i en tekst som nødvendigvis må være kortfattet fordi emnet og tidsspennet er så stort, likevel å sette livlegene inn i en historisk kontekst. Dette gjør boken særlig spennende. Rett som det er under lesingen må man bort i bokhyllen eller inn på skjermen for å slå opp andre steder og lese mer om de personer og hendelser han viser til. Dette er et utpreget kvalitetstegn. Det kan imidlertid også være et ankepunkt, dersom man da skal kritisere noe: Det kan bli litt mange navn, litt mange personer kort omtalt. Men her har forfatteren foretatt en avveining, og den respekteres.

Avslutningskapitlet *Livlegen og litteraturen* bør nevnes her. Det er interessant. Her diskuterer Dahl sine litterære kilder. Denne diskusjonen har allmenn interesse utover det som gjelder livlegene. Den tar opp problematikken med kilder til historiske biografier i sin alminnelighet, blant annet hvem som har gitt de biografiske beskrivelsene, hvorfor og påvirket av hva. Kapitlet slutter med avsnittet *Livlegen – fortsatt aktuell*, og der drøfter Dahl den biografiske roman som sjanger med

utgangspunkt i to eksempler. Dette er viktig, for erfaring viser at historiske romaner med betydelige inndiktede elementer i ettertiden ofte misoppfattes som pålitelige kilder uten de nødvendige reservasjoner.

I forordet skriver forfatteren mersmakgivende om livlegens avhengighet til sin pasient. Han sammenlikner dette med den atmosfære av mannjevning han selv har erfaring med fra sitt arbeid som psykiater når samfunnstopper befant seg i konsultasjonsrommet. Leseren kunne kanskje ønsket seg at han hadde kommet mer tilbake til dette punktet til slutt og gitt denne siden av legerollen en bredere, allmenn drøfting på bakgrunn av hva vi kan lære av historien. For livlegen er ikke død. Livlegen er sannsynligvis der fortsatt, men i andre former: Legen som avhengig av den oppdragsgiveren vedkommende skal yte faglige tjenester, legen som livegen. F.eks. bedriftsleger som har en klar forventning til seg om at toppene fra direksjonen skal få høre at deres helse er som i ungdommen og at deres alkoholvaner er fullstendig akseptable. Eller kommunelegen som skal gi faglige råd til de offentlige administratorer som sitter med bukten og begge endene når det gjelder legens arbeidsforhold. Kanskje er de fleste moderne leger egentlig livleger, det er bare det at ”fyrsten” er noe annet i vår tid.

Det er et annet av kvalitetstegnene ved Dahls bok at den setter i gang slike tanker.

Min konklusjon: En god bok som fortjener mange lesere, både blant leger og andre.

ØivindLarsen

Seksjon for medisinsk historie

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin

Universitetet i Oslo

Publisert: 10. desember 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 8. september 2026.